

Media and deepening the Islamic Revolution of Iran

Mehdi Firoozkoohi; Assistant Professor, Department of Regional Studies, Imam Hossein University, Tehran, Iran

Farshid Farhadi; PhD student in Regional Studies, Imam Hossein University, Tehran, Iran

Mohammad Bavandpour; PhD student in Regional Studies, Imam Hossein University, Tehran, Iran

Received: 13/06/2021

Acceptance: 23/10/2021

Abstract

In the new conditions of the international system, the Islamic Republic of Iran is at the forefront of the fight against domestic and foreign tyranny among the countries of the world. First, by dismantling the foundations of tyranny at the domestic level and also by stabilizing the holy system of the Islamic Republic of Iran after many internal and external problems against it, discussion of the deepening of the Islamic Revolution of Iran within the Islamic Republic and with the aim of increasing the strategic depth of the Islamic Republic. Beyond its borders in other countries, efforts to propagate, promote and institutionalize the political, social, and cultural values of the Islamic Revolution to other Islamic nations have been given priority. In this way, the Islamic Republic of Iran is trying to introduce the Islamic Revolution of Iran as a representation and inspiration to other Islamic nations. However, in order for the Islamic Revolution of Iran to take root among Muslims and nations of other countries, it is necessary to establish increasing relations with the important centers and institutions of the target countries. The phenomenon is known as the deepening of the Islamic Revolution.

Accordingly, one of the important tools that can be effective today due to its nature and functions, goes back to the subject of media. Due to the advances in communication technologies, the media today transcends geographical boundaries and expands communication in a transnational and global way.

Therefore, the purpose of this study is to explain the role of the media in the issue of exporting the revolution. In line with this goal, this question arises: what is the connection relation between the media and the deepening of the Islamic Revolution of Iran?. In response to the research question, it is hypothesized that the media, and especially modern social media, can promote the deepening of the Islamic Revolution according to the capabilities they have in terms of information volume, scope and speed of dissemination and dissemination in the form of induction, persuasion, public nations, imagery, making connections, creating charm, etc.

In this regard, the present study seeks to examine, analyze and explain the relationship between the three variables of media, persuasion and deepening the Islamic Revolution of Iran using an explanatory analytical approach. In accordance with this method, this research seeks to analyze, combine and interpret them based on the collected data. The data were collected based on the documentary method and with reference to library resources, books, magazines, articles, newspapers, documents, databases, websites and media.

Research Findings show that there is a significant relationship between research variables. In this way, in the new and future international conditions, media capabilities through functions such as illustration and creating attractiveness around the goals and values of the revolution, convincing public opinion and creating communication links in homogeneous and heterogeneous

environments can increase the radius of power and influence of the Islamic Revolution. . In general, the research finding indicates that the media with the special capabilities that are found in it, can be effective in achieving basic goals such as increasing the effectiveness of the Islamic Revolution in the environment.

Keywords; Deepening, Islamic Revolution of Iran, media, persuasion

رسانه و عمق بخشی به انقلاب اسلامی ایران

مقاله پژوهشی

مهدی فیروزکوهی، استادیار گروه مطالعات منطقه-ای دانشگاه جامع امام حسین (ع)، تهران، ایران (نویسنده مسئول)^۱

فرشید فرهادی، دانشجوی دکتری مطالعات منطقه-ای، دانشگاه جامع امام حسین (ع)، تهران، ایران

محمد باوندپوری، دانشجوی دکتری مطالعات منطقه-ای، دانشگاه جامع امام حسین (ع)، تهران، ایران

پذیرش: ۱۴۰۰/۰۸/۰۱

دریافت: ۱۴۰۰/۰۳/۲۳

صص: ۹۵-۱۲۰

۱. چکیده

انقلاب اسلامی ایران برای آنکه بتواند در میان مسلمانان و ملت‌های دیگر کشورها ریشه بدواند، ناگزیر به برقراری ارتباط روزافزون با مراکز و نهادهای مهم کشورهای هدف است. پدیده‌ای که با عنوان عمق‌بخشی انقلاب اسلامی از آن یاد می‌شود. در این زمینه رسانه از ابزارهای مهمی است که امروزه با توجه به ماهیت و کارکردهای آن می‌تواند کارآمد باشد. رسانه‌ها با توجه به پیشرفت‌هایی که در حوزه فناوری‌های ارتباطی شکل گرفته است، امروزه مرزهای جغرافیایی را طی می‌کنند و ارتباطات را به شیوه فراملی و جهانی گسترش می‌دهند. بنابراین تبیین نقش رسانه در مقوله صدور انقلاب هدف این پژوهش است. متناسب با این هدف این پرسش مطرح می‌شود که ارتباط بین رسانه‌ها و عمق‌بخشی به انقلاب اسلامی ایران چگونه است؟ در پاسخ به این پرسش این فرضیه مطرح می‌شود که رسانه‌ها و به‌ویژه رسانه‌های نوین اجتماعی، با توجه به قابلیت‌هایی که از نظر حجم اطلاعات، گستره و سرعت پخش و انتشار آن در اختیار دارند

1. firuzkuhi@chmail.ir

می‌توانند در پیشبرد عمق‌بخشی انقلاب اسلامی به صورت القا، اقناع افکار عمومی ملت‌ها، تصویرسازی، ایجاد پیوندهای ارتباطی، ایجاد جذابیت و مانند این‌ها در ده سال آینده نقش داشته باشند. در این پژوهش با روش علی و گردآوری داده‌ها با استفاده از منابع کتابخانه‌ای، کتاب‌ها و مجلات معتبر علمی ارتباط میان متغیرهای پژوهش را بررسی می‌کنیم. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که رسانه با قابلیت‌های ویژه‌ای که در آن یافت می‌شود، می‌تواند در تحقق هدف عمق‌بخشی انقلاب اسلامی مؤثر باشد.

کلیدواژه‌ها: اقناع، انقلاب اسلامی ایران، رسانه، عمق‌بخشی.

۲. مقدمه

گسترش شبکه‌های تلویزیونی، ماهواره‌ای، اینترنت و به‌طور کلی وسایل ارتباط جمعی در قرن بیست و یکم، به صورتی بنیادین و برگشت‌ناپذیر به نقش و اهمیت رسانه‌ها در نظام بین‌الملل افزوده است. رسانه‌ها به‌طور فزاینده‌ای قدرت نظامی و اقتصادی را تکمیل کرده‌اند. برای جذابیت داشتن لازم است که به‌گونه‌های مؤثر از رسانه‌ها استفاده شود تا افکار عمومی مردم سراسر دنیا برای حمایت از اهدافی خاص اقناع شود.

اینک در دهه چهارم انقلاب اسلامی با رشد فزاینده نقش رسانه در نظام بین‌الملل روبه‌رو هستیم. امروزه رسانه به ابزاری محوری در نظام بین‌الملل برای پیشبرد اهداف کشورها تبدیل شده است. همچنین رسانه‌ها با رسوخ در حاکمیت متصلب دولت‌ها و تأثیرگذاری بر افکار، عقاید و باورهای ملت‌های مختلف نقش مهمی در تأثیرگذاری بر دیگر دولت‌ها و حتی در برخی موارد ایجاد چالش‌های سیاسی، امنیتی، فرهنگی و امنیتی برای آن‌ها دارند. با توجه به نفوذ و تأثیرگذاری رسانه‌های نوین ارتباطی در ورای مرزهای جغرافیایی کشورها، به یک معنا هم‌اینک سیاست خارجی کشورها بی‌مرز شده است. این رخداد طراحی و اجرای راهبردهای نوینی را در عرصه سیاست خارجی کشورها ضروری ساخته است. در این راه بخش مهمی از تلاش‌های دولت‌ها سامان‌دادن و بهره‌برداری از فعالیت‌های رسانه‌ای در سطح منطقه‌ای و بین‌المللی برای دستیابی به اهداف سیاست خارجی خود است.

در شرایط نوین نظام بین‌الملل، جمهوری اسلامی ایران در میان کشورهای جهان پیش‌تاز مبارزه با استبداد داخلی و خارجی است. با برچیدن پایه‌های ظلم و استبداد در سطح داخلی و تثبیت نظام

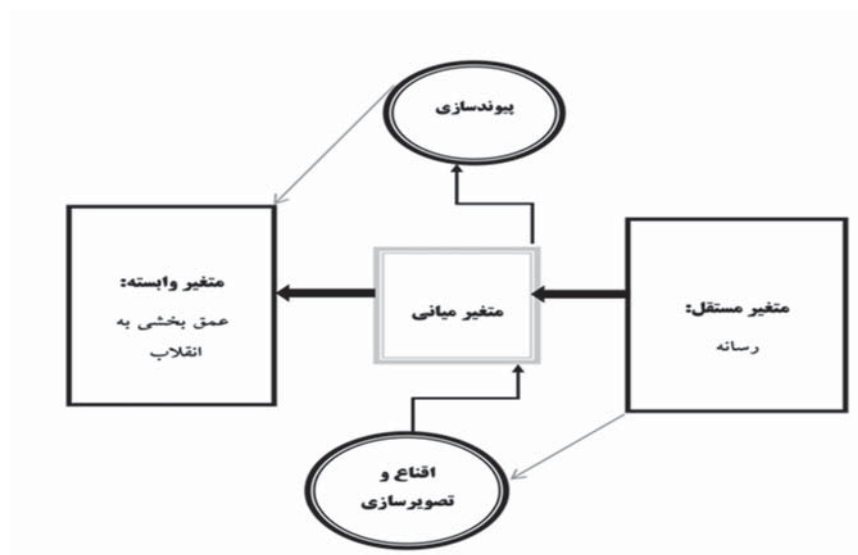
جمهوری اسلامی ایران بعد از مشکلات فراوان داخلی و خارجی علیه آن، موضوع عمق بخشی خارجی انقلاب اسلامی ایران در چارچوب نظام جمهوری اسلامی و با هدف افزایش عمق راهبردی جمهوری اسلامی ایران در ورای مرزهایش و تلاش برای تبلیغ، ترویج و نهادینه سازی ارزش های سیاسی، اجتماعی و فرهنگی انقلاب اسلامی به دیگر ملت های اسلامی در اولویت قرار گرفته است. جمهوری اسلامی ایران در این راه می کوشد انقلاب اسلامی ایران را به عنوان الگو و الهام بخش به دیگر ملت های اسلامی معرفی کند.

به بیان دقیق تر، انقلاب اسلامی ایران براساس مبانی مکتبی و اصول قانون اساسی با وجود مشکلات داخلی و خارجی، تأکید زیادی بر ارتباط با مسلمانان دیگر کشورها دارد. چرا که این انقلاب برای استمرار و پویایی خود ناگزیر به ریشه دواندن در میان مسلمانان و ملت های دیگر کشورهاست. به همین دلیل، ناگزیر به برقراری ارتباط روزافزون با مراکز و نهادهای مهم مسلمانان کشورهای هدف است، زیرا از مهم ترین اهداف و خواسته های جمهوری اسلامی ایران در میان مسلمانان دیگر کشورها «عمق بخشی» انقلاب اسلامی است. گسترش نفوذ اسلام ناب محمدی (ص)، مبارزه علیه سلطه استبدادی و استکبارستیزی و صدور این آموزه ها، از اصول اساسی سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در این زمینه است.

در پاسخ به این اهداف و راهبردها در طول چهار دهه گذشته، نظام استکبار با روش های مختلف برای نابودی نظام نوپای برخاسته از انقلاب اسلامی ایران تلاش کرده است. در این راه، اقدامات گوناگونی مانند کودتا، براندازی، جنگ و تحریم را در پیش گرفته است. با ناکامی نظام استکبار در این اقدامات، تلاش و سرمایه گذاری فراوانی در حوزه رسانه ها و وسایل ارتباط جمعی برای مقابله با انقلاب اسلامی ایران در دستور کار قرار داده است. هدف اساسی علاوه بر محدود کردن اهداف انقلاب اسلامی در مرزهای خود، تغییر هنجارها و الگوهای رفتاری انقلابی آن در میان کشورهای اسلامی است. بنابراین ضرورت دارد ابتدا با خنثی کردن اهداف نظام استکبار در ایجاد و به کارگیری محدودیت علیه انقلاب اسلامی ایران به وسیله رسانه ها و وسایل ارتباط جمعی و در مرحله بعد با توجه به شرایط جدید حاکم بر نظام بین الملل، فعالانه به عمق بخشی انقلاب اسلامی ایران با بهره گیری از رسانه و وسایل ارتباط جمعی اقدام شود. به طور کلی، بازنگری و تغییر راهبردهای عمق بخشی به انقلاب اسلامی ایران با توجه شرایط و مقتضیات جدید،

ضرورتی اساسی است. به نظر می‌رسد با توجه به نقش آفرینی فعال رسانه‌ها در نظام بین‌الملل و تبعیت از آن تغییرات در تعاملات جهانی بازیگران، تبیین ارتباط رسانه‌ها با مقولهٔ صدور انقلاب ضرورت دارد. اینک این پرسش مطرح می‌شود که ارتباط بین رسانه‌ها و عمق‌بخشی به انقلاب اسلامی ایران چگونه است؟ براساس کارویژه‌های رسانه در شرایط جدید نظام بین‌الملل در پاسخ به این پرسش این فرضیه را مطرح می‌کنیم که رسانه‌ها و به‌ویژه رسانه‌های نوین اجتماعی با توجه به قابلیت‌هایی که از نظر حجم اطلاعات، گستره و سرعت پخش و انتشار آن در اختیار دارند می‌توانند در پیشبرد عمق‌بخشی انقلاب اسلامی به صورت القا، اقناع افکار عمومی ملت‌ها، تصویرسازی، ایجاد پیوندهای ارتباطی، ایجاد جذابیت و مانند این‌ها در ده سال آینده نقش داشته باشند. با استفاده از رویکردی تحلیلی و تبیینی رابطهٔ میان سه متغیر رسانه، اقناع و عمق‌بخشی به انقلاب اسلامی ایران را بررسی و تحلیل می‌کنیم. متناسب با این روش در این پژوهش به دنبال تجزیه و تحلیل، ترکیب یافته‌ها و تفسیر آن‌ها براساس داده‌های جمع‌آوری شده‌ایم. داده‌های مورد نظر با تکیه بر شیوهٔ اسنادی و با استفاده از کتاب‌ها، مجله‌ها، مقاله‌ها، روزنامه‌ها، اسناد و مدارک، پایگاه داده‌ها، سایت‌های اینترنتی و رسانه‌ها جمع‌آوری شده است.

شکل ۲: رابطهٔ متغیرهای فرضیهٔ پژوهش

۳. پیشینه پژوهش

حسین باقری و دیگران (۱۳۹۴) در مقاله «تأثیر نقش ظرفیت‌ها و قابلیت‌های فرهنگی مسلمانان انگلیس در عمق‌بخشی خارجی جمهوری اسلامی ایران» گسترش فرهنگ انقلاب اسلامی را یکی از روش‌های مهم عمق‌بخشی به انقلاب اسلامی ایران معرفی می‌کنند. آن‌ها جامعه مسلمان انگلیس را بستری مهم برای عمق‌بخشی به انقلاب می‌دانند. ولی آن‌ها روش‌ها و راهبردهای گسترش فرهنگ انقلاب اسلامی و ارتباط‌گیری با مسلمانان جامعه انگلیس را بیان نکرده‌اند. اصغر افتخاری و مهدی فیروزکوهی (۱۳۹۷) در مقاله «اعتباربخشی علمی به الگوی طراز عمق‌بخشی خارجی انقلاب اسلامی» نشان می‌دهند مؤلفه‌های «آرمان فلسطین»، «استکبارستیزی»، «کار تشکیلاتی قبل از پیروزی و نظام‌سازی بعد از پیروزی نهضت‌ها» بیشترین نقش‌آفرینی را در تعمیق خارجی انقلاب اسلامی در محیط‌های متجانس و نامتجانس دارند. آن‌ها در این پژوهش به نقش و اهمیت رسانه در عمق‌بخشی به انقلاب اسلامی ایران با توجه به شرایط جدید توجهی نکرده‌اند.

سید ابراهیم قلی‌زاده و محمدرضا کفاش جمشید (۱۳۹۳) در مقاله «فرصت‌ها و چالش‌های عمق‌بخشی جمهوری اسلامی ایران در جمهوری آذربایجان» بیان می‌کنند جمهوری اسلامی ایران فرصت‌های مهمی مانند بسترهای فرهنگی، تاریخی، مذهبی و اقتصادی برای عمق‌بخشی در جمهوری آذربایجان دارد. با این حال در عمل نتوانسته است از این فرصت‌ها به شایستگی استفاده کند. مهم‌ترین چالش‌های محیط داخلی جمهوری آذربایجان عبارت‌اند از: نوع حاکمیت سیاسی، برداشت‌های ذهنی و ایدئولوژی سیاسی و حضور روزافزون بازیگران منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای در این کشور. نویسندگان به شکل مطلوبی فرصت‌ها و چالش‌های موجود در عمق‌بخشی به انقلاب اسلامی ایران در جمهوری آذربایجان را بررسی کرده‌اند. بهزاد قاسمی و محمد مبینی (۱۳۹۷) در مقاله «شناسایی شاخص‌های رهبری منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران و تأثیر آن بر عمق‌بخشی انقلاب اسلامی» مهم‌ترین شاخص‌های رهبری منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران را در پنج بعد انرژی درونی، قوانین ممتاز، مجریان توانمند، قوای مسلح و جمعیت، علم و فناوری، اقتصاد و تعاملات بیان کرده‌اند. آن‌ها پنج شاخص مهم در خصوص قدرت رهبری منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران و نقش آن‌ها در عمق‌بخشی به انقلاب اسلامی ایران را ارزیابی کمی و کیفی کرده‌اند.

محسن مطلبی جوقانی و دیگران (۱۳۹۶) در مقاله «ظرفیت‌سنجی جنبش انصارالله یمن در عمق‌بخشی منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران» نشان می‌دهند که جنبش انصارالله یمن توانسته است با الهام از مؤلفه‌های گفتمان انقلاب اسلامی یعنی اسلام‌خواهی، صلح‌طلبی، استقلال‌طلبی و مبارزه با استکبار و استبداد و سلطه‌ستیزی بر افزایش عمق‌بخشی انقلاب اسلامی ایران تأثیر بسزایی داشته باشد. آن‌ها نقش و تأثیر جنبش انصارالله یمن در عمق‌بخشی به انقلاب اسلامی ایران در یمن را بررسی کرده‌اند. مهدی بزرگ‌زاده و دیگران (۱۳۹۶) در مقاله «چالش‌های نظری عمق‌بخشی دیپلماسی به‌منظور توسعه انقلاب اسلامی در محیط پیرامون» نشان داده‌اند که جمهوری اسلامی ایران براساس مؤلفه‌های قدرت ملی مانند برخورداری از دولتی ملی و قوی، بهره‌گیری از موقعیت ژئوپلیتیک و نیز داشتن عنصر ایدئولوژی قوی می‌تواند در مسائل منطقه‌ای، نقش مهم و ممتازی داشته باشد. اما آن‌ها به روشنی نقش دیپلماسی و چگونگی تأثیر آن در عمق‌بخشی به انقلاب اسلامی را تبیین نمی‌کنند. این پژوهش‌ها بیشتر ظرفیت‌ها، بسترها، چالش‌های عمق‌بخشی به انقلاب اسلامی ایران را بیان می‌کنند. هیچ‌کدام از آن‌ها رابطه میان کارویژه‌های رسانه‌ها در شرایط نوین نظام بین‌الملل و عمق‌بخشی به انقلاب اسلامی ایران را بررسی نمی‌کنند. کاری که ما در پی انجام آن هستیم.

۴. چارچوب مفهومی

۴-۱. عمق‌بخشی

انقلاب اسلامی ایران به‌عنوان یکی از پدیده‌های مهم این عصر سبب ایجاد تغییرات شگرفی در جامعه ایران، جهان اسلام و حتی نظام بین‌الملل شده است. این انقلاب پس از پیروزی، همه تلاش خود را بر مسائل داخلی و ملی متمرکز نکرد، بلکه از همان ابتدا چشم‌اندازی فرامرزی نیز داشت. از آنجا که جوهره انقلاب اسلامی ایران، مسائل دینی و اعتقادی بود و جهان‌گرایی و داشتن آرمان‌های جهانی از ویژگی‌های دین اسلام است، بدیهی است این انقلاب نیز نمی‌توانست نسبت به دورنمای فراملی و اهداف منطقه‌ای بی‌توجه باشد، بنابراین متناسب با این پیش‌فرض، عمق‌بخشی به حوزه نفوذ آن در محیط پیرامونی اهمیتی اساسی دارد. در فرهنگ معین، معنای عمق‌بخشی، ژرفا و گودی است و عمق‌بخشی به معنای گودکردن و ژرف‌کردن آمده است. فیروزکوهی و افتخاری عمق‌بخشی را به معنای بازتولید مستمر و

سازماندهی شده گفتمان انقلاب اسلامی در محیط‌های متجانس و نامتجانس از راه نشر و گسترش حقایق آن، در سطوح «بازتاب انقلاب اسلامی» و «وسع افزایی شعاع اثر آن» است که دو هدف «کسب منافع امنیت ملی» و «دفع تهدیدات انقلاب اسلامی در سرزمین هدف» را به وسیله الگوپرووری برآورده می‌کنند (9: Eftekhari, 1397). یحیی صفوی، عمق‌بخشی انقلاب اسلامی را این‌گونه تعریف می‌کند: «تقویت، توسعه، افزایش اقتدار، تأثیرگذاری، نفوذ انقلاب اسلامی و جمهوری اسلامی ایران در خارج از مرزهای جغرافیایی ایران در ابعاد مختلف سیاسی، اقتصادی، نظامی و فرهنگی در دولت‌ها و ملت‌های گوناگون با ویژگی‌های دفاع از مسلمانان و مستضعفان غیرمتعارض با اسلام، بازدارندگی مؤثر و توانا در تغییر راهبردها و سیاست‌های دشمن، توان وادارکردن دشمن به انصراف از حمله یا تهدید جمهوری اسلامی ایران، قادربودن به واکنش سریع در خارج از کشور با قابلیت بی‌اثر یا کم‌اثرکردن و دورکردن تهدیدات خارجی به‌ویژه آمریکا و رژیم صهیونیستی» (3: Safavi, 1388). در اساس نامه قطب علمی دانشگاه جامع امام حسین (ع)، عمق‌بخشی خارجی انقلاب اسلامی این‌گونه آمده است: «عمق‌بخشی معنای تقویت، توسعه و افزایش اقتدار و حضور انقلاب اسلامی در ابعاد مختلف در خارج از مرزهای جغرافیایی جمهوری اسلامی ایران است». سید ابراهیم قلی‌زاده در تعریف دیگری عمق‌بخشی را این‌گونه بیان می‌کند: «عمق‌بخشی ملی به معنای توسعه و به‌کارگیری همه منابع و امکانات سیاسی، نظامی، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی یک ملت برای تأمین اهداف ملی است» (1391: Gholizadeh). بعد از تعاریف عمق‌بخشی، شناسایی شاخص‌های تأثیرگذار انقلاب اسلامی ایران برای گسترش به حوزه نفوذ انقلاب اسلامی ایران در محیط‌های متجانس و نامتجانس ضروری است. مهم‌ترین این شاخص‌ها این‌ها هستند:

۲-۴. ضدیت با استکبار و سلطه

مهم‌ترین شاخص انقلاب اسلامی ایران، ضدیت با استکبار و نمودهای آن در عرصه داخلی و خارجی است. ضدیت و مبارزه با رژیم‌های دیکتاتور و استکبارستیزی جوهره گفتمان انقلاب اسلامی ایران است. شکل‌گیری این انقلاب در سرزمینی بود که پیشینه ۲۵۰۰ سال دیکتاتوری و استبداد را در بطن خود داشته است. مهم‌ترین نمود چهار دهه گذشته انقلاب اسلامی مبارزه با استکبار آمریکا، صهیونیسم و دیکتاتوری حکام مرتجع کشورهای منطقه بوده است. مبانی

و مستندات این اصل را می‌توان در کتاب و سنت الهی نیز ریشه‌یابی کرد. قاعده نفس سیبل به معنای انسداد همه روش‌های مستقیم و غیرمستقیم سلطه و برتری کفار بر مسلمین از مبانی مهم این اصل است (Dehghani Firoozabadi, 1394: 131). آیه شریفه ۱۴۱ سوره مبارکه نساء می‌فرماید: «لن يجعل الله للكافرين على المؤمنين سبيلاً».

۴-۳. حمایت از مستضعفین و نهضت‌های آزادی بخش

از دیگر شاخص‌های مهم انقلاب اسلامی ایران، حمایت از مستضعفین است. اهمیت این مهم سبب ایجاد نهادهای مهم و تأثیرگذاری همانند کمیته امداد امام خمینی (ره) و بنیاد مستضعفان در عرصه داخلی و سپاه قدس در عرصه خارجی شده است. در اصل ۱۵۴ قانون اساسی تأکید شده است: «جمهوری اسلامی ایران سعادت انسان در جامعه بشری را آرمان خود می‌داند و استقلال و آزادی و حکومت حق و عدل را حق همه مردم جهان می‌شناسد. بنابراین در عین خودداری کامل از هرگونه دخالت در امور داخلی ملت‌ها و کشورها از مبارزه حق طلبانه مستضعفین در برابر مستکبران در هر نقطه از جهان موظف به حمایت است».

۴-۴. هویت اسلامی و شیعی

دال مرکزی هویت گفتمانی انقلاب ایران، اسلامی بودن است. ویژگی بنیادی انقلاب ایران نسبت به دیگر نهضت‌ها و انقلاب‌های چند قرن گذشته ایران و جهان، مکتبی و اسلامی بودن آن است. ملت مسلمان ایران پس از گذر از نهضت ضداستبدادی مشروطه و نهضت ضداستعماری ملی شدن نفت به این تجربه گران‌بها دست یافت که علت اساسی و مشخص موفق نبودن این نهضت‌ها مکتبی نبودن مبارزات بوده است. قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مبین نهادهای فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی جامعه ایران براساس اصول و ضوابط اسلامی است که انعکاس خواست قلبی امت اسلامی است (مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۹).

۴-۵. حمایت و دفاع از مسلمانان

از اصول مهم دولت اسلامی، حمایت و دفاع از مسلمین در مواقع ضروری است. چون در حقیقت همه مسلمانان و همه جوامع پراکنده اسلامی اجتماع و امت واحدی را تشکیل می‌دهند که دولت اسلامی مکلف به حمایت و دفاع از آنان است. جمهوری اسلامی ایران در طول چهل سال گذشته در رویدادها و بحران‌های مختلف به کمک جوامع و گروه‌های اسلامی شیعه و سنی شتافته است

(Dehghani Firoozabadi, 1394: 134). جمهوری اسلامی ایران مهم‌ترین حامی نهضت آزادی‌بخش فلسطین است و در این راه در طول چهار دهه گذشته، اقدامات مهمی انجام داده است. حمایت از مسلمانان جنوب لبنان، حمایت از آزادی‌خواهان یمن، افغانستان، بوسنی، نیجریه و مانند این‌ها از مصادیق سرلوحه قرارداد این اصل در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران است.

۴-۶. خلق اراده جمعی و مردم‌سالاری دینی

حضور اقشار مختلف مردمی و مشارکت آنان در سیاست و حکومت جامعه از ویژگی‌های مهم انقلاب اسلامی ایران است که در جهان اسلام پیش‌تاز بوده است. انقلاب اسلامی ایران برای اولین بار در جوامع اسلامی سرآغاز شکل‌گیری حکومتی با ماهیت و هویت بر پایه مردم‌سالاری دینی شد. این مهم سرمشق بسیاری از جوامع اسلامی دیگر بوده است. با توجه به اینکه جهان اسلام از مظاهر استبداد و طاغوت رنج می‌برد و حتی در آورده‌های مهم مانند بیداری اسلامی نیز در راستای مبارزه با آن حرکت کرده است، می‌توان در شرایط جدید نظام بین‌الملل و جهان اسلام با بهره‌گیری از ابزارهای نوین ارتباط جمعی مانند رسانه‌ها در راستای تأثیربخشی بر این خواست جوامع اسلامی (حکومت اسلامی مبتنی بر مردم‌سالاری) حرکت کرد.

به‌طور کلی، انقلاب اسلامی ایران، به دلیل جذابیت در شعارها، اهداف، اصول، روش‌ها، محتوا و نتایج حرکت‌ها و خیزش‌ها و پیشینه اشتراک دینی و تاریخی و شرایط محیطی منطقه‌ای و بین‌المللی، پدیده‌ای اثرگذار در جهان اسلام بوده است و خواهد بود. این مایه‌های اثربخش به‌طور طبیعی یا ارادی و برنامه‌ریزی شده و با کنترل‌هایی چون ارگان‌های انقلابی، سازمان‌های رسمی دولتی و اداری، ارتباط علمی و فرهنگی، مبادلات تجاری در کشورهای مسلمان بازتاب یافته و دولت‌ها و جنبش‌ها و سازمان‌های دینی را در آن جوامع به درجه‌های مختلف از آن متأثر کرده است. اما استمرار و ژرفابخشیدن به این تأثیرگذاری در آینده جهان اسلام با توجه به ابزارها و شرایط نوین نظام بین‌الملل اهمیت دارد. به نظر می‌رسد در شرایط جدید محیط بین‌الملل رسانه و وسایل ارتباط جمعی نقش مهم و بسیار تأثیرگذاری در شکل‌دهی به خواسته‌ها و ترجیحات حکومت‌ها و مردم جوامع مختلف بر عهده گرفته‌اند. با توجه به این موضوع در این پژوهش به‌وسیله کارویژه‌ها و نقش مهم و تأثیرگذار رسانه‌ها، مدل عملیاتی عمق‌بخشی به انقلاب اسلامی ایران را با تکیه بر این ابزار تأثیرگذار مفهوم‌سازی می‌کنیم.

۴-۷. رسانه

رسانه در ساده‌ترین تعریف، ابزاری است که اطلاعات را در اختیار ما قرار می‌دهد. بنابراین انسان نخستین رسانه است. اما با گذشت زمان، وسایل ارتباطی از حد ارتباط انسان با انسان فراتر رفته و به ارتباط انسان با ابزارهای مصنوعی تبدیل شده است. (Razeghi, 1384: 18). در واقع، اصطلاح «رسانه» شامل طیف گسترده‌ای از رسانه‌های ارتباطی مدرن مانند تلویزیون، سینما، ویدئو، رادیو، عکس، آگهی‌ها، روزنامه‌ها، مجلات، موسیقی ضبط‌شده، بازی‌های کامپیوتری و اینترنت است. بسیاری از این‌ها اغلب «مجموعه» رسانه نامیده می‌شوند که نشان‌دهنده دسترسی به مخاطبان زیادی است. با این حال، برخی از رسانه‌ها فقط دسترسی به محدود یا خاصی از مخاطبان را مدنظر دارند و آن‌ها نیز می‌توانند مهم باشند. مفاد رسانه، برنامه‌ها، فیلم‌ها، تصاویر، وبسایت‌ها و مانند آن‌هاست که با این اشکال مختلف ارتباطات انجام می‌شود (Nityand Singh, 2017: 130). با این حال، رسانه در مفهوم ارتباطی آن، عاملی است که می‌تواند پیامی را به مخاطب انتقال دهد.

برداشت‌های گوناگونی درباره ماهیت رسانه‌ها مطرح می‌شود؛ اما در بیشتر تعاریف به نقش پیام‌رسانی آن توجه شده است. جامع‌ترین تعریفی که تاکنون از رسانه شده است، تعریف مک لوهان است. او می‌گوید: «رسانه همان پیام است.» برخی دیگر از صاحب‌نظران در تعاریف خود از رسانه، بر ماهیت پیام‌رسانی آن تأکید می‌کنند؛ زیرا به باور آنان، رسانه بدون پیام نیست. اگر پیامی با محتوا از وسیله ارتباط همگانی انتشار نیابد، آن وسیله معنای کامل رسانه را به خود نمی‌گیرد. (Fouladi, 1391: 197) بر این اساس معمولاً رسانه‌ها، تبادل اطلاعات و اخبار، ارائه خدمات آموزشی و فعالیت‌های تفریحی و مانند این‌ها را به عهده دارند. در کنار این اهداف، برخی نیز از نقش معجزه‌آسای رسانه‌ها، برای رسیدن به اهداف خود بهره می‌برند. مطالعات رسانه نشان می‌دهد که ارزش‌های غالب در جامعه، ایدئولوژی‌های سیاسی، نوآوری‌ها در بخش‌های مختلف حرفه‌ای و علمی و دیگر موارد مشابه در زمین حاصلخیز فرهنگ رسانه رشد می‌کند.

کاربران یا به زبانی گویاتر، مشتریان رسانه‌های جمعی بسیار تحت تأثیر رسانه‌ها، اندیشه‌های نوین دریافتی را در ذهن بازسازی می‌کنند و اندیشه‌های قدیمی خود را با زبان رسانه‌ها تطبیق می‌دهند و به روز می‌رسانند. به همین دلیل، رسانه‌ها قدرت خلق و به جریان انداختن گفتمان‌های راهبردی را در سطح جامعه دارند. آنچه در ارتباط با رسانه‌ها در خصوص عمق بخشی به انقلاب

وجود دارد، کارویژه‌های آن‌هاست. به بیان دیگر، آیا ارتباطی میان عمق‌بخشی به انقلاب و کارویژه‌های رسانه‌های ارتباط جمعی در شرایط جدید وجود دارد؟ متناسب با این موضوع بحث درباره این کارویژه‌ها و ارتباط آن‌ها با عمق‌بخشی به انقلاب از اهمیت اساسی برخوردار است. مهم‌ترین کارویژه‌های رسانه‌ها در یک دید کلی عبارت‌اند از:

۸-۴. اقناع

پیچیده‌شدن فناوری‌های ارتباطی و قدرت گسترش پوشش‌دهی آن‌ها در سراسر جهان روند تأثیرگذاری بر توده‌ها را افزایش داده است. هربرت مارکوزه^۱ در کتاب انسان تک‌ساختی^۲ به صراحت اعتراف می‌کند: «تبلیغات امروز غرب به‌دنبال آن نیست که درست را از نادرست و حقیقت را از اشتباه باز شناسد، بلکه شخصاً آنچه را بخواهد به‌صورت حقیقت یا اشتباه به ذهن آدمیان تحمیل می‌کند و آن را در برابر کاری انجام شده قرار می‌دهد». آلوین تافلر^۳ نیز از منتقدان فناوری‌های ارتباطی با پیش‌بینی آینده این وسایل معتقد است: «در بحران‌های سیاسی آینده در جهان، تاکتیک‌های اطلاعاتی حرف اول را خواهند زد.» او معتقد است که محور مانورهای قدرت در آینده را همین تاکتیک‌های اطلاعاتی تشکیل خواهند داد و این تاکتیک‌ها چیزی نیست جز قدرت دستکاری اطلاعات که بخش عمده آن انجام خواهد شد حتی پیش از آنکه این اطلاعات به رسانه‌ها برسد. افزون بر تأثیرگذاری رسانه‌ها بر فرهنگ در الگوی مدرن امنیت، رسانه‌ها با ایجاد تحول در باورها، ارزش‌ها، اعتقادات، تصاویر، ادراکات و ذهنیات جامعه، زمینه را برای اقناع و پذیرش فراهم می‌کنند. این وضعیت سبب می‌شود تا پیام‌ها، نمادها، اخبار و اطلاعات اهمیتی خاص پیدا کند. رسانه‌ها در عصر اطلاعات، مهم‌ترین نقش را در پوشش خبری رخدادها و تأثیرگذاری بر افکار عمومی دارند. انواع رسانه‌های مکتوب، دیداری و شنیداری، اینترنتی و دیجیتالی می‌توانند بر نوع شکل‌گیری افکار عمومی تأثیر بگذارند و روندهای سیاسی و اجتماعی هر جامعه را به سمت و سوی خاص هدایت کنند. به‌طور کلی، رسانه با ظرفیت‌های خاص خود می‌تواند به منبعی برای تهدید علیه امنیت ملی کشورها تبدیل شود (Mah Pishanian, 1389: 162-163).

1. Herbert Marcuse
2. One-Dimensional_Man
3. Alvin Toffler

۹-۴. تصویرسازی و ایجاد جذابیت

ژوزف نای از پیشگامان طرح قدرت نرم در سال ۱۹۸۹ می‌گوید: «قدرت نرم، توجه ویژه‌ای به اشغال فضای ذهنی و افکار عمومی کشور دیگر، از راه ایجاد جاذبه و تصویرسازی است» (Nay, 1387). پس متناسب با این پیش فرض زمانی یک کشور می‌تواند نفوذ خود را در محیط پیرامونیش گسترش دهد که بتواند به وسیله ابزار رسانه جذابیت لازم را برای افکار عمومی دیگر ملت‌ها ایجاد کند. رهبر معظم انقلاب اسلامی در مورد رویدادهای عاشورای ۱۳۸۸ و نقش و اهمیت رسانه‌ها در تصویرسازی غلط از وقایع می‌فرمایند:

«عقیده دارم خیلی از سیاستمداران دنیا فهم‌ها، سیاست‌ها و اظهاراتشان تحت تأثیر رسانه‌های یهودی است. رسانه‌های یهودی به جریان‌های سیاسی جهت و خط می‌دهند. رسانه‌های خارجی جمعیت اندک آن روز را به کل ملت ایران تعمیم می‌دهند. امروز دنیا اینجوری است، رسانه‌ها واقعیت‌های آشکار را دگرگون می‌کنند.»

اینکه امروزه، دولت ذره‌بینی^۱ همانند قطر نقش مهم و تأثیرگذاری بر مبادلات سیاسی، اقتصادی و فرهنگی نظام بین‌الملل دارد، فقط ره‌آورد سرمایه‌گذاری این کشور در بخش رسانه‌ها و وسایل ارتباط جمعی است. در یک دهه گذشته قدرت رسانه‌ای قطر با انتشار جذابیت‌های این کشور در میان ملت‌های مختلف، این کشور را به آرمان‌شهری^۲ زیبا در افکار عمومی جهانیان تبدیل کرده است (Ranjbar Heydari, 1394: 206). اهمیت این موضع به این دلیل است که قطر توانسته با این جذابیت و تصویرسازی رسانه‌ای نقش مهمی در تحولات جهان اسلام و نظام بین‌الملل بر عهده بگیرد. در همین زمینه، شبکه الجزیره یکی از استوانه‌ها و پایه‌های مهم سیاست خارجی دولت قطر را تشکیل می‌دهد. شبکه الجزیره به‌عنوان شبکه رسانه‌ای قدرتمند در جهان عرب از ابزارهای مهم نفوذ افکار عمومی در سطح منطقه و بین‌الملل به حساب می‌آید. نمونه دیگر، ترکیه و قدرت رسانه‌ای این کشور است. ترکیه در دو دهه گذشته با تکیه بر قدرت رسانه‌ای خود توانسته بستر مناسبی برای گسترش حوزه نفوذ منطقه‌ای خود در آسیای مرکزی و غرب آسیا فراهم کند. همواره قدرت رسانه‌ای ترکیه کوشیده است این کشور را به‌عنوان الگوی توسعه و پیشرفت در میان ملت‌های اسلامی تصویرسازی کند.

1. Micro-State

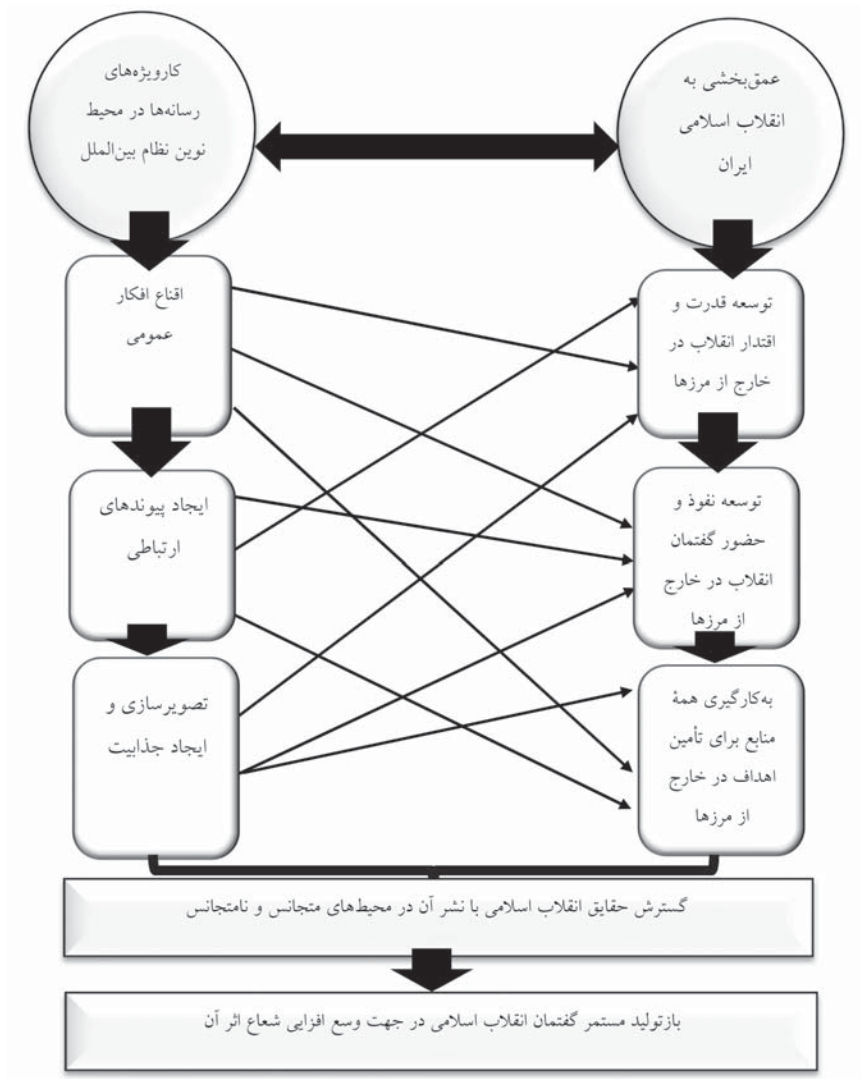
2. Utopia

۱۰-۴. ایجاد پیوندهای ارتباطی

نقش و اهمیت فناوری اطلاعات و ارتباطات در قالب شبکه‌های خبری ماهواره‌ای و اینترنتی به حدی است که نمی‌توان زندگی را بی‌حضور آن‌ها تصور کرد. آن‌ها فقط وسیله سرگرمی نیستند، بلکه در شکل‌دهی و ساخت بسیاری از وقایع عصر ما نقش محوری دارند (Bakhshandeh, 1396: 97). این مهم سبب ایجاد پیوندهای ارتباطی افقی و عمودی در میان ملت‌ها و گروه‌های اجتماعی مختلف در سطح داخلی جوامع و حتی در سطح نظام بین‌الملل شده است. این مهم سبب شده است که کشورهای برخوردار از قدرت رسانه‌ای بتوانند با ایجاد پیوند ارتباطی در ورای مرزهای جغرافیایی خود نظر سازمان‌های غیردولتی، شبکه‌های متعدد بین‌المللی و همچنین افکار عمومی داخلی را به دست آورند. این مهم سبب گسترش بسیار زیاد قدرت و نفوذ کشورها در ورای مرزهای بین‌المللی خود خواهد شد. به بیان دیگر، امروزه رسانه‌ها به‌عنوان ابزار اصلی قدرت تأثیرگذاری و تأثیرپذیری کشورها در نظام بین‌الملل تبدیل شده‌اند که نقش مهمی در تحولات این محیط بر عهده دارند. ناتوانی دستگاه‌های رسمی دیپلماسی و سیاست خارجی کشورها با تکیه بر شیوه‌های کلاسیک، دولت‌ها را با این حقیقت روبه‌رو کرده است که شکل نوینی از تأثیرگذاری استفاده از رسانه‌های ارتباط جمعی هستند که به خوبی می‌توان از آن‌ها به‌عنوان ابزاری راهبردی و تعیین‌کننده برای تأثیرگذاری و افزایش دامنه نفوذ و قدرت خود در محیط بین‌الملل استفاده کرد.

با توجه به تعاریف ارائه‌شده از عمق‌بخشی، شناسایی شاخص‌های تأثیرگذار انقلاب اسلامی ایران و همین‌طور کارویژه‌های رسانه‌ها در شرایط نوین نظام بین‌الملل، در این مقاله تعریف عملیاتی زیر از عمق‌بخشی به انقلاب اسلامی ایران مدنظر است: «استفاده از ظرفیت‌های رسانه‌های نوین اجتماعی در شرایط جدید نظام بین‌الملل برای بازتولید مستمر و نشر ارزش‌های گفتمان انقلاب اسلامی ایران در افکار عمومی محیط‌های متجانس و نامتجانس برای افزایش شعاع و وسع افزایی آن». متناسب با این تعریف، در ادامه مدل مفهومی و عملیاتی عمق‌بخشی به انقلاب اسلامی ایران را با تکیه بر کارویژه‌های رسانه‌های اجتماعی طراحی و ترسیم می‌کنیم.

شکل ۲: مدل مفهومی عمق بخشی به انقلاب اسلامی ایران

۵. رسانه و عمق بخشی به انقلاب اسلامی ایران

در آغاز قرن بیست و یکم و هزاره سوم، ارتباطات، فناوری و اینترنت جزو جدایی ناپذیر زندگی بشری شده است. افزایش کاربران اینترنت، توسعه ارتباطات، شبکه‌های اطلاع‌رسانی، تنوع

کاربردهای اینترنت، ایجاد شهرهای الکترونیکی و اینترنتی و طرح حکومت الکترونیکی از شواهد موجود در تأثیرگذاری سریع و گسترده رسانه‌ها و سازوکارهای نوین ارتباطی است. امروزه رسانه‌ها ماهیتی چندبعدی پیدا کرده‌اند. متناسب با این تکامل هستی‌شناختی می‌توان کارویژه‌های گوناگونی را نیز برای آن‌ها در نظر گرفت. یکی از این کارویژه‌ها استفاده از رسانه‌ها و قابلیت‌های آن‌ها برای ایجاد نتایج دلخواه در محیط پیرامون است. به بیانی، یک کشور به کمک رسانه می‌تواند نتایج دلخواه خود در حوزه سیاست خارجی را کسب کند. در این میان، آنچه در کانون توجه است تغییر نگرش‌ها و جهت‌گیری‌هاست. یعنی اینکه با تکیه بر رسانه‌ها بتوان فضای مناسبی برای خود در محیط پیرامون و در میان جوامع مختلف برای ایفای نقش بیشتر و بهتر ساخت. در نتیجه، از وظایف مهم رسانه که ارتباط مستقیمی با تأثیرگذاری بر محیط بیرون و به‌ویژه عمق‌بخشی به انقلاب در ورای مرزهای جغرافیایی دارد، ایجاد تغییر لازم در نگرش‌ها و جهت‌گیری‌های سیاسی و اجتماعی جوامع هدف است.

ماهیت انقلاب اسلامی ایران، این انقلاب را از همان ابتدا به یک ایدئولوژی فراملی و دارای بازتاب تبدیل کرد. در واقع، این انقلاب مخاطبان بسیاری به‌ویژه در سرزمین‌هایی اسلامی دارد. آنچه در این ارتباط اهمیت دارد، چگونگی بازتاب این اهداف و اصول در میان دیگر ملت‌های اسلامی است. باید فضای لازم را در میان افکار عمومی جهانی و به‌ویژه جوامع اسلامی برای تأثیرگذاری و اثربخشی بهتر و بیشتر انقلاب اسلامی فراهم کرد. به بیان روشن‌تر، رسانه از ابزارهای تحقق تأثیرگذاری نظام‌های سیاسی در محیط منطقه‌ای و جهانی سیاست بین‌الملل است که می‌تواند از رهگذر بازتولید و پالایش مداوم دقایق یا وقته‌های گفتمان معنایی انقلاب اسلامی و حفظ مفصل‌بندی آن‌ها حول محور دال مرکزی و کمک به ایجاد حالت رسوب‌شدگی با کاربرد تکنیک‌های برجسته‌سازی و حاشیه‌رانی، از بی‌قراری این دقایق گفتمانی و بروز وضعیت از جاشدگی که منجر به تزلزل، بی‌اعتباری و در نهایت زوال گفتمان انقلاب می‌شود، جلوگیری کند (Hassan Khani, 1393: 87). نقش رسانه در ترویج و بازتاب اهداف انقلاب اسلامی و ترویج گفتمان‌سازی مفاهیم محتوایی نظام مانند گفتمان آزادی و استقلال و گفتمان ولایت فقیه و گفتمان عدالت اجتماعی و مردم‌سالاری در میان افکار عمومی در سطح داخلی و بین‌المللی برجسته است. رسالت سنگین امروز رسانه‌ها در گفتمان‌سازی اقتصاد مقاومتی و فرهنگ‌سازی

در راستای تحقق این سیاست‌ها نیز باید بیش از گذشته مورد توجه رسانه‌ها قرار گیرد. رسانه‌ها می‌توانند بازوی توانمند نظام و انقلاب در توسعه اهداف و ارزش‌های انقلاب اسلامی در میان ملت‌های اسلامی و دیگران باشند. قدرت رسانه‌ای جمهوری اسلامی می‌تواند با نقش‌آفرینی مناسب در راستای تصویرسازی، غبار ناشی از سوءتفاهم‌های داخلی و همچنین سوءتفاهم‌های سوءبرداشت‌های ناشی از نقش مخرب و منفی معاندان انقلاب اسلامی مانند آمریکا و دیگر حکومت‌های منطقه را در میان افکار عمومی ملت‌های اسلامی برطرف کند و سبب شکل‌گیری اقناع برای پذیرش و تأثیرگذاری بیشتر آرمان‌ها و ارزش‌های انقلاب اسلامی شود.

شکل ۳: مدل ایجاد اقناع در محیط متجانس و غیرمتجانس برای پذیرش آرمان‌ها و

ارزش‌های اسلامی

برای نمونه، رهبر آینده عربستان سعودی محمد بن سلمان با آگاهی از نقش تأثیرگذار انقلاب اسلامی ایران و ارزش‌ها و آرمان‌های آن در میان جوامع اسلامی تلاش گسترده‌ای را برای انزوا و تخریب آن در دستور کار قرار داده است. محمد بن سلمان در این راستا می‌کوشد با بلندپروازی‌های جاه‌طلبانه و ایجاد شکوه و جلوه ظاهری برای عربستان سعودی، جمهوری اسلامی ایران را در میان افکار عمومی دیگر ملت‌های اسلامی به حاشیه ببرد و از این راه دامنه نفوذ و تأثیرگذاری آن را کاهش دهد. رؤیای تأسیس بزرگ‌ترین صندوق سرمایه‌گذاری جهان را

به ابتکار عربستای سعودی دارد. در قالب مجمع داووس صحرا^۱ در همین زمینه تبلور یافته است. طرح توریسم دریای سرخ^۲ و نوم^۳ نیز علاوه بر جنبه اقتصادی برای بن سلمان در راستای ایجاد جذابیت عربستان سعودی در میان ملت‌های اسلامی اهمیت اساسی دارد. به طور کلی، محمد بن سلمان می‌خواهد با طرح‌های بلندپروازانه اقتصادی و نمایش آن در جهان اسلام جاذبه انقلابی جمهوری اسلامی ایران را در مجموعه جهان اسلام به حاشیه ببرد. در این زمینه، خالد بن سلمان برادر کوچک‌ترش و معاون وزیر دفاع این کشور، چنین گفت: «برخلاف چشم‌انداز ۲۰۳۰ ما برای عربستان و جهان اسلام، ایران همچنان با صدور انقلاب به دنبال بی‌ثباتی در جهان اسلام است. ما چشم‌انداز ۲۰۳۰ را داریم، آن‌ها چشم‌انداز ۱۹۷۹» (دویچه وله، ۲۰۲۰). شایان توجه اینکه اقدامات رهبران سعودی برای انتشار گسترده چنین طرح‌های بزرگی به واسطه قدرت رسانه‌ای آن‌ها در میان افکار عمومی ملت‌های اسلامی است. موضوعی که به نظر می‌رسد برای تأثیرگذاری بر افکار عمومی ملت‌های اسلامی و اقتناع آن‌ها در این خصوص باشد اینکه برگزیدن راهبردی همانند جمهوری اسلامی ایران نتیجه‌ای جز فقر و انزوا ندارد، اما در مقابل راهبرد عربستان منتهی به سعادت و رفاه است. این مهم هدفی جز کاهش شعاع قدرت و نفوذ انقلاب اسلامی ایران در میان دیگر جوامع اسلامی ندارد. تأسیس اهرم‌های رسانه‌ای همانند ایران اینترنشنال^۴ نیز با سرمایه‌گذاری گسترده عربستان سعودی در همین زمینه تبیین می‌شود.

همان‌طور که در سطح داخلی «توانایی نفوذ بر دیگران ویژگی مهم قدرت است» در سطح بین‌المللی هم امکان نقش‌آفرینی و اثرگذاری هر کشور بر دیگر کشورها و جوامع و بهره‌مندی از حوزه نفوذ وسیع و عمیق از نشانه‌های وجود قدرت به شمار می‌آید. (مطلبی جوتقانی و دیگران؛ ۱۳۹۶: ۱۱۳).

از مصادیق مهم و نمونه‌های موفق در این زمینه قطر و اقدامات این کشور در بهره‌برداری حداکثری از قدرت نرم برای بهبود جایگاه خود در محیط بین‌المللی است. شبکه الجزیره به مهم‌ترین پایه سیاست خارجی دولت قطر تبدیل شده است. این رسانه به‌عنوان شبکه‌ای قدرتمند از ابزارهای مهم نفوذ قطر در سطح منطقه‌ای و بین‌المللی به حساب می‌آید. در قدرتمندی این رسانه همین بس که مهم‌ترین عامل

1. Davos in the desert

2. Red Sea Tourism

۳. طرح ۵۰۰ میلیارد دلاری ولیعهد عربستان برای ساخت شهری جدید در سواحل دریای سرخ است.

4. Iran International

در شکل‌گیری تنش میان قطر و عربستان سعودی از سال ۲۰۱۷ بود. حاکمان قطر در سال‌های اخیر کوشیده‌اند با کمک‌گرفتن از ابزارهای قدرت همچون رسانه و پول، موقعیت منطقه‌ای و جهانی خود را بهبود ببخشند. قطر میکرو دولتی بوده است که برخلاف دیگر قدرت‌های منطقه‌ای فقط با تکیه بر قدرت رسانه‌ای خود نقش مهم و تأثیرگذاری ایفا کرده است. این کشور با تکیه بر قدرت رسانه‌ای و تبلیغاتی خود در دو دهه گذشته توانسته است تصویری مثبت و پرجاذبه از خود در اذهان عمومی جهانیان ترسیم کند.

متناسب با این پیش‌فرض اساسی، جمهوری اسلامی ایران باید در گسترش ارزش‌ها و هنجارهای انقلاب اسلامی با تکیه بر ابزارهای رسانه‌ای فعال باشد. این ارزش‌ها و اهداف باید به‌گونه‌ای معرفی شوند که برای افکار عمومی در میان ملت‌های اسلامی و حتی دیگر ملت‌ها پذیرفتنی و جذاب باشند (Ghasemi, 1397: 22). این مهم از آنجا اهمیت دارد که یکی از آرمان‌های اساسی انقلاب اسلامی، تلاش برای صدور و گسترش آن بوده است. به بیان دیگر، با شکل‌گیری و ظهور هویت جدید در قالب جمهوری اسلامی ایران، چگونگی نگرش به قدرت و تحولات سیاسی در روابط بین‌الملل به شدت دچار تغییر و تحول شد. در امتداد این روند، انقلاب اسلامی ضمن پیوند با مدارهای هویتی نزدیک، به‌منزله طرح نوینی تلقی شد که فراتر از فضای شیعی، الهام‌بخش معنوی ملت‌ها و نهضت‌های آزادی‌بخش، به‌ویژه در جوامع مسلمان شد و به تبع آن، دین اسلام از حاشیه سیاست‌ها و معادلات بین‌المللی خارج شد و در مرکز فضای ذهنی دنیای معاصر نشست (Eftekhari, 1397: 76). امام خامنه‌ای (مدظله العالی) در رابطه با گسترش انقلاب فرموده‌اند: «این امر از راه ایجاد فتنه در کشورها نیست، از راه لشگرکشی نیست، از راه گسترش تروریسم نیست (برخلاف برخی از انقلاب‌های دیگر) گسترش انقلاب در میان ملت‌ها از راه الگوسازی نظام جمهوری اسلامی است» (بیانات امام خامنه‌ای در سالگرد ارتحال امام خمینی، ۱۳۶۸/۰۳/۱۴). مطابق با همین رهنمودها و شرایط ساختاری جدید نظام بین‌الملل است که تصویرسازی و ایجاد جذابیت در مورد الگوی نظام جمهوری اسلامی ایران از اهمیت اساسی برخوردار است. باید افکار عمومی ملت‌های اسلامی را برای پذیرش به مرحله اقتناع رساند. این مهم نیز با اهرم‌های رسانه‌ای امکان‌پذیر است. زیرا امروزه نقش بی‌بدیل رسانه‌ها در شکل‌دهی و هدایت افکار عمومی و جریان‌سازی رویدادهای سیاسی، اجتماعی، اقتصادی بر کسی پوشیده نیست، شاید تا چندی پیش محوری‌ترین نقشی که برای رسانه‌ها متصور بود،

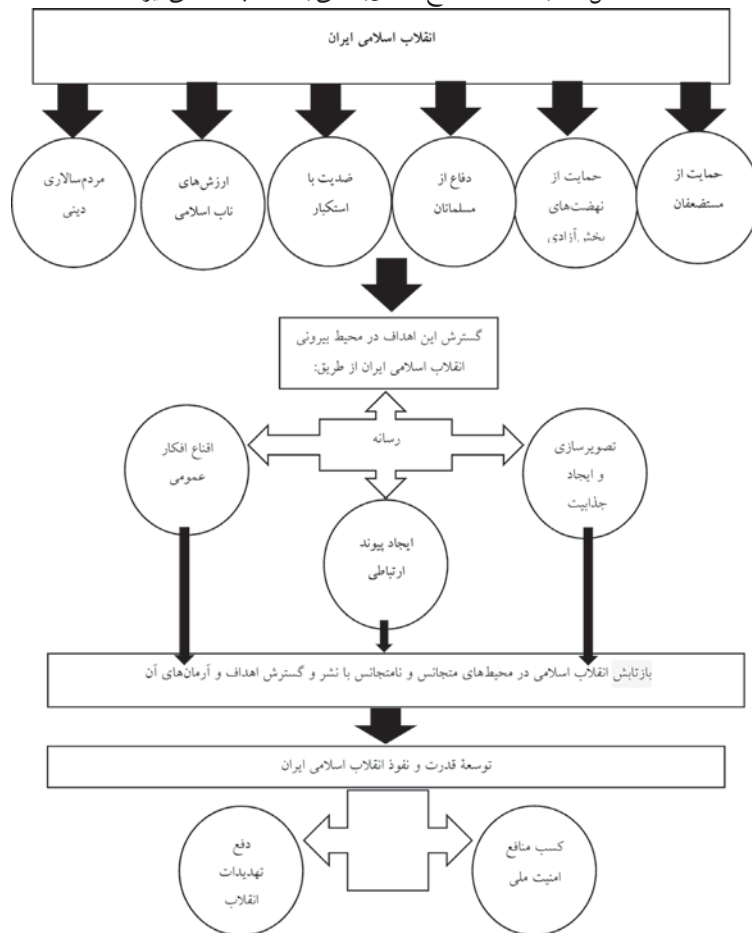
فقط اطلاع‌رسانی از رویدادهای عینی و واقعی بود. اما در حال حاضر رسانه‌ها به‌عنوان ابزار و امکان اطلاع‌رسانی محض کم‌کم جای خود را به یک ابزار هدایتگر جریان‌های سیاسی و اجتماعی و بحران‌زا یا برعکس بحران‌کاه داده است. در واقع، هنر رسانه برای ایجاد جذابیت در ارتباط با ارزش‌ها و اهداف انقلاب اسلامی ایران و سپس ایجاد اقتناع استوار است. در حقیقت عمق‌بخشی خارجی انقلاب اسلامی در چارچوب شرایط نوین بین‌المللی با هدف افزایش عمق راهبردی جمهوری اسلامی ایران در دیگر کشورها (عمدتاً اسلامی) بیشتر با اتکا به تلاش در جهت تبلیغ، ترویج و نهادینه‌سازی ارزش‌های سیاسی، اجتماعی و فرهنگی انقلاب اسلامی در دیگر کشورها به‌وسیله رسانه و کارویژه‌های آن مانند تصویرسازی، اقتناع و ایجاد پیوند مصداق پیدا خواهد کرد (Eftekhari, 1397: 6). رهبران انقلاب اسلامی ایران بر این باورند که ملت‌ها و نهضت‌هایی که برای رهایی از استبداد و استعمار به دنبال الگوی پیروی‌پذیر هستند، می‌توانند از تجربه انقلاب اسلامی بهره‌مند شوند. این مهم با بازتاب الگوی انقلاب اسلامی در میان دیگر ملت‌ها به‌وسیله ابزارهای رسانه‌ای امکان‌پذیر است. زیرا در جهان معاصر رسانه به‌مثابه ابزار مؤثری در هدایت و کنترل جریان اطلاعات و اخبار ظاهر شده است. بنابراین کشورهای انقلابی همانند ایران می‌توانند با استفاده از مدیریت متمرکز اطلاعات در گستره بین‌المللی و با بهره‌گیری از این ابزار اثربخش در کنار امکانات ارتباطات راه دور و مدیریت انواع رسانه‌های دیداری، شنیداری و چاپی، به‌طور مؤثری در جوامع پیرامونی خود نفوذ کنند. همچنین با نظارت مستمر بر جریان اطلاعات از این عنصر آگاهی‌بخش به‌عنوان راهبردی اثربخش بهره‌گیرند. به بیان دیگر، انقلاب اسلامی ایران با تکیه بر قدرت نرم خود می‌تواند در محیط پیرامون به هویت‌سازی و هویت‌بخشی به گروه‌ها، سازمان‌ها و جریان‌های مختلف اقدام کند. (Haghighi, 1400: 44)

موضوعی که در مرحله بعد افزایش شعاع اثر انقلاب اسلامی ایران و گسترش حوزه نفوذ آن را در پی خواهد داشت. در این میان، انواع رسانه‌های خبری و اطلاعاتی مانند خبرگزاری‌ها، روزنامه‌ها، مجلات، رادیو و تلویزیون و شبکه‌های ماهواره‌ای با تولید محصولات اطلاعاتی در قالب فیلم و سینما، طنز، تصویری و موسیقی می‌توانند نقش مؤثری داشته باشند. به‌طور کلی رسانه از این راه‌ها سبب عمق‌بخشی به انقلاب اسلامی ایران و افزایش شعاع نفوذ و قدرت آن در محیط پیرامونی خود می‌شود:

- گسترش قلمرو نرم انقلاب اسلامی از راه الگوشدن آن در فراتر از مرزهای پیرامونی؛

- جلب حمایت توده‌های مردم در سرزمین هدف از راه اقناع افکار عمومی ملت‌ها و ایجاد جذابیت در مورد ارزش‌های انقلابی ایران؛
- با ایجاد پیوندها و کانال‌های ارتباطی و جوه عمق‌بخشی انقلاب اسلامی در فضاها و متجانس و نامتجانس را فراهم می‌کنند؛
- تسلط بر ذهن‌ها و قلب‌های مردم در قلمروهای همگون و ناهمگون جغرافیایی؛
- ایجاد جذابیت در شعار، اهداف، روش، محتوا و نتایج؛
- ایجاد و توسعه نفوذ نرم انقلاب اسلامی ایران؛

شکل ۳: رابطه رسانه، اقناع و عمق‌بخشی به انقلاب اسلامی ایران

۶. نتیجه

بررسی اوضاع و رویدادهای جهانی نشان می‌دهد که دنیا در حال گذار و رسیدن به وضع جدیدی است. نظم مستقر بر دنیا در حال تغییر است و قطب‌های قدرت، جای خود را به مجموعه‌ای از کشورها، فرهنگ‌ها و تمدن‌های گوناگون می‌دهد. در هندسه جدید قدرت، گسترش حوزه نفوذ ایدئولوژیک و عمق راهبردی ایران اسلامی در منطقه و تبدیل شدن جمهوری اسلامی به بازیگری تأثیرگذار در صحنه سیاست جهانی از نقش مهم مؤلفه‌های قدرت جمهوری اسلامی در معادلات قدرت حکایت دارد. جمهوری اسلامی ایران علاوه بر اینکه می‌تواند هندسه جهانی قدرت را شکل دهد، نقش هدایت و تأثیرگذاری بر برخی از بازیگران را نیز می‌تواند بر عهده داشته باشد. بازیگران اثرگذار در هندسه جهانی قدرت متفاوتند. به نظر می‌رسد در هندسه جدید، آینده را ملت‌ها می‌سازند و قدرت دولت‌ها در آینده، کاهش می‌یابد. اگر بپذیریم که ملت‌ها قدرت‌ساز هستند، پس انقلاب اسلامی باید این بازیگران را شناسایی و جذب کند تا آن‌ها را به خوبی هدایت کند و به کار گیرد. به بیان دیگر، برای نفوذ، از آن‌ها در جهت اهداف خود بهره‌گیری و عمق‌بخشی و نفوذ یکی از مؤلفه‌های اثرگذاری دولت‌ها برآورد می‌شود. در قالب نفوذ، قدرت‌های منطقه‌ای می‌کوشند دیگر دولت‌ها را به ادامه عمل یا سیاستی وادار سازند که در راستای منافعشان است.

جمهوری ایران نیز به دنبال گسترش عمق و نفوذ معنوی انقلاب خود در منطقه است. هرچند در چهار دهه گذشته ایران در این زمینه فضاهای مهم و درخور توجهی به دست آورده است، اما ادامه و استمرار این وضعیت در پرتو شرایط جدید محیط بین‌الملل ضرورتی اساسی است. از ضرورت‌های نوین محیط بین‌الملل رسانه و وسایل ارتباط جمعی است. با توجه به این موضوع این پرسش مطرح شد که ارتباط بین رسانه‌ها و عمق‌بخشی به انقلاب اسلامی ایران چگونه است؟ در پاسخ به این پرسش این فرضیه بیان شد که رسانه‌ها و به‌ویژه رسانه‌های نوین اجتماعی، با توجه به قابلیت‌هایی که از نظر حجم اطلاعات، گستره و سرعت انتشار در اختیار دارند، می‌توانند در پیشبرد عمق‌بخشی انقلاب اسلامی به صورت القا، اقناع افکار عمومی ملت‌ها، تصویرسازی، ایجاد پیوندهای ارتباطی، ایجاد جذابیت و مانند این‌ها در ده سال آینده نقش داشته باشند. یافته پژوهش استنباط ارتباط معنادار بین متغیرهای پژوهش است. به این صورت

که در شرایط جدید و آینده بین‌المللی قابلیت‌های رسانه‌ای با کارکردهایی مانند تصویرسازی و ایجاد جذابیت درباره اهداف و ارزش‌های انقلاب، اقناع افکار عمومی و ایجاد پیوندهای ارتباطی در محیط‌های متجانس و نامتجانس می‌تواند سبب افزایش دامنه قدرت و نفوذ انقلاب اسلامی ایران شود. به‌طور کلی، یافته پژوهش نشان می‌دهد که رسانه با قابلیت‌های ویژه‌ای که در آن هست، می‌تواند در تحقق اهدافی اساسی مانند افزایش دامنه اثربخشی انقلاب اسلامی در محیط پیرامون مؤثر باشد.

References

1. Eftekhari, Asghar & Firoozkoohi, Mahdi (1397), Scientific authorization to the Model of the Deepening of the External Section of the Islamic Revolution, Afagh-e-security quarterly, year11, NO.39.[in persian]
2. Bagheri, Hossein & the other (1394), Assessing the effect of the role of cultural capacities and capabilities of British Muslims in the depth of the foreign sector of the Islamic Republic of Iran, Journal of Cultural Protection of the Islamic Revolution, period 5, NO.12. [in persian]
3. Bakhshandeh, Baran (1396), The Impact of Media on National Identity and Cultural Identity, Quarterly of Society, Culture and Media, The sixth year, NO.25. [in persian]
4. Bozorgzadeh, Mehdi & the other (1396), Theoretical Challenges of Deepening Diplomacy in order to Development of the Islamic Revolution in the Current environment , Defense Policy Quarterly, No.101. [in persian]
5. Jonghani Motalebi, Mohsen & the other. (1396), Capacity Measurement of the Yemen Ansarullah Movement in the Depth of Regional Section of the Islamic Republic of Iran, Quarterly of Defense Policy, No.101. P.103_132. [in persian]
6. Dehghani Firoozabadi, Seyed Jalal (1394), Foreign Policy of the Islamic Republic of Iran, Tehran: Samat. [in persian]
7. Droudy, Fariborz (1387). “The impact of media on power structure”. Magazine: Moah koliat book, khordad 87, No. 126 (page 24 to 37). [in persian]
8. Razeghi, Afshin (1384). “Globalization of mass media”. Quarterly: Public Relations. Azar and Dey 84, No. 38 & 39. (page16 to 22). [in persian]

9. Ranjbar Heydari, Alireza & the other. The Role of Al Jazeera News Network in Qatar Media Diplomacy (1394), World Politics Quarterly, Period4, NO 1. [in persian]
10. Safavi, Seyed Yahya (1388), Deepening pamphlet (unpublished), PhD course in International Studies, University of Imam Hussein. [in persian]
11. Fouladi, Mohammad (1391). “What is media with emphasis on religious media”. Quarterly: Philosophical Knowledge. Summer 91, ninth year. NO 36. (page195 to 228). [in persian]
12. Gholizadeh, Seyed Ebrahim & Kafash Jamshid, Mohammad Reza (1393), Opportunities and Challenges of Deepening the Islamic Republic In the Republic of Azerbaijan, Quarterly of Defense Policy, Year 22, NO.86. [in persian]
13. Ghasemi, Behzad & Mobini, Mohammad (1397), Identifying the leadership characteristics of the regions of the Islamic Republic of Iran and its impact on the depth of the Islamic Revolution, Defense Policy Quarterly, No.103. [in persian]
14. Gholizadeh, Seyed Ebrahim (1391), Depth of Defense and Geography, The pamphlet of PHD in Military Geography, The College & Research of the Prophet of Imam Hossein University of Tehran. [in persian]
15. Moein, Mohammad (1350); Farhang moein, Tehran: Amirkabir Publications. [in persian]
16. Mah Pishanian, Mahsa (1389), US Media Weapons in the Soft War with the Islamic Republic of Iran, Quarterly of Psychological Operations Studies, No. 27. [in persian]
17. Nay, Joseph (1387), Soft Power, translated by Seyed Mohsen Rouhani & Mehdi Zolfaghari, Tehran: Imam Sadegh University

publication & Basij Studies and Research. [in persian]

18. Haghghi, Ali Mohammad & the other (1400), Identifying the Iranian Revolution on the Axis of Islamic Resistance (Case Study: Hezbollah Lebanon), Sephr Siyasat Quarterly, Year 8, NO. 27. [in persian]

19. Hassan Khani, Mohammad & Saeedi, Ruholamin (1393), The Media and Its role in Strengthening the Internal Construction of the Islamic Revolution: [in persian]

20. Singh, Gaurav and Nity (2017). Role and impact of media on society: A sociological approach with respect to demonetization, IMPACT: International Journal of Research in Humanities, Arts and Literature, Vol. 5, Issue 10, Oct 2017, 127-136. [in persian]